

sikkerhed i sin håndtering af romantikkens naturlyrik fremstiller Klaus P. Mortensen det æstetiske i tidens haver ikke blot som modsætning til den franske geometri, men også som udtryk for individets voksende selvbevidsthed. Spørgsmålet bliver så, om oplevelsen af naturhaven var et symbolsk formsprog for individets uvejsomme overgang fra splittelse til erkendelse. Man kunne også tolke det som en allegori på menneskets forlegenhed over for den tidløse natur. Men lad nu det være.

Ligeledes formår Erik Aschengreen på sine 8 sider om Bournonville at synliggøre noget af den kraft, der lå gemt under Guldalderens emaljeagtige overflade. Ganske vist gælder det i al sin enkelthed om at nyde de lyriske kvaliteter i Bournonvilles balletter uden at bore i deres tilblivelse. Men efter at man har læst Aschengreens beretning om den spanske dans' entré i hovedstaden i 1830'erne og 1840'erne og om fascinationen af det sensuelle i balletten, får man også øje på Bournonvilles klarsyn. Gennem læsningen støder man på de kampe, det har givet på og uden for scenen i kølvandet på succesen, eller på, hvad der skulle til for at bringe hele dette værk frem.

Samme sans for indhold findes i Thorkild Kjærgaards »Det disciplinerede land« om landskabet, i Villads Villadsens »Nympheion« om Theophilus Hansens observatoriebygning i Athen, i Ole Nørlyngs »Champagnegaloppen« om H.C. Lumbye og i Marianne Saabyes »Kunstnerne ved Skarritsø« om kunstnerne Lundbye, Skovgaard og Frøhlich.

Den tværfaglige indgangsvinkel kan med andre ord være med til at afdække de særegne træk, som den spekulative Guldalder gemte på under bylivets harmoni og den landlige idyl. Og nogle af de annoncerede krydsfelter mellem guldalderhistorierne dukker da også op under læsningen. Men fremstillingerne

kan altså også let falde tilbage til en form, der virker mere romantisk end romantikken selv.

Trods forbeholdene er der dog tale om en god portion læsefrugter, der med det flotte billedmateriale let glider ned.

Carsten Madsen

Ruth Andersen: *Den rapmandede muse. Ti års danmarkshistorie i skillingsviser fra Matthias Seests bogtrykkeri.* (Odense Universitetsforlag, 1995). 560 s., 350 kr.

De mere end 550 sider udgør en omhyggeligt researchet bog om de nyhedsviser i perioden 1800 til 1810, der blev produceret på Matthias Seests bogtrykkeri. Det var et af de få trykkerier, som i perioden udelukkende baserede sin indtjening på visetrykning og -salg. Omdrejningspunktet i bogen er det København, som viserne omhandlede. Ruth Andersens ambition har været at fremstille den virkelighed, som viserne iscenesatte. Tilsammen danner de et billede af stemninger, tanker og fordomme, der appellerede til samvittigheden hos visse dele af befolkningen.

I viserne, der primært rettede sig mod hovedstadens underklasse, blev emner lanceret, som på en eller anden måde kunne vække folks opmærksomhed, og som derfor også blev tilpasset et kommercielt marked. Foruden et klart krav om aktualitet i fortrukne temaer som mord, selvmord, vold, kriminalitet, forførelse og krig – alt dette bliver læseren vidner til i bogen – gjaldt det om at kunne levere en god (sensationel) historie. Også datidens kioskbasere skulle gerne vække en følelsesladet stemning hos læserne. Læseren skulle lide med offeret og foragte synderen. Som følge deraf var viserne præget af en åbenlys moraliseren. Cand.theol. Johan Christian Brestrup (1777-1807), som var en af hovedleverandørerne af nyheds- og lej-

lighedsviser til Seests trykkeri, viste sig netop som en af tidens mest talentfulde i denne øvelse.

Styret af kronologien bevæger Ruth Andersen sig meget kildenært igennem trykkeriets viseproduktion med det formål at blottlægge alle disse historier, indtil produktionen tørrer ud omkring 1810, to år før Seests død. Det ene øjeblik får vi beretninger om mestertyven Peder Michelsens gerninger. Det andet øjeblik er vi på visit på Rosenborgs eksercerplads, hvorfra belgieren Robertson steg til vejrs i sin luftballon. Så gælder det Københavns bombardement. Vi kommer med andre ord vidt omkring.

Forfatteren bevæger sig imidlertid ikke langt væk fra visernes indholdsside. Som bogen skrider frem, savner man analysen. Læseren præsenteres for biografiske data om Seest og de to viseforfattere J.C. Brestrup og R.G. Rasmussen. Men alt i alt behandler Ruth Andersen kun de ydre omstændigheder omkring viseproduktionen i tiden. Visetraditionens betydning samt en egentlig analyse af skillingsvisen som litterær genre i perioden er noget af det, man savner.

Ruth Andersen's arbejde holder, hvad det lover, nemlig i flotte rammer at give et billede af tiden; men billedet mangler struktur og tyngde, og en ukyndig i visetraditionen bliver ikke meget klogere.

Carsten Madsen

Hans Gregersen: *Peter von Scholten – en biografi*. (Tommeliden, 1995). 178 s., 228 kr.

Det er ikke let at blive klog på Peter von Scholten (1784-1854). Han kom til Dansk Vestindien i 1804 som fændrik. Med sylespidse albuer og en god portion held sikrede han sig de rigtige embeder, indtil han i 1827 kunne sætte sig til rette i generalguvernør-stolen. Med bestikkelse og nepotisme befæstede han

sin position. I 1830'erne og 1840'erne regerede han enerådigt som øernes ubestridte høvding. Naturligvis skaffede han sig uvenner blandt de øvrige embedsmænd, blandt plantageejerne og i den liberale opposition i København. Kun slaverne kunne lide ham, Massa Peter kaldte de ham, for han var deres ven og beskytter. Da slaverne endelig i juli 1848 gjorde oprør og krævede deres frihed, så udstedte han den berømte proklamation, der langt om længe afskaffede slaveriet på øerne. Nedbrudt måtte han i hast forlade øerne og rejse til Danmark til hån og spot og en retssag, der tappede ham for den sidste energi. Da han døde i Altona i 1854, meddelte *Fædrelandet* på 41/2 linje, at han var død, og sluttede tørt: »Staten sparer med dette dødsfald en pension på 12.000 rbd. årlig«.

Hans Gregersens bog er en hurtig læst og god introduktion til Peter von Scholten og hans virke i Dansk Vestindien. Forfatteren og hans kone har rejst i von Scholtens fodspor (i 1993) og opsøgt mindesmærker fra øernes danske fortid. Foruden at være en von Scholten-biografi er bogen derfor også dels en slags rejsekildring og dels en turistguide. For rejsende, der ønsker at se levn fra danskertiden, inden de gror til eller blæses omkuld af orkaner, kan bogen varmt anbefales.

Tilbage er så Peter von Scholten. Ham kommer vi ikke rigtigt til at forstå. Selv om Gregersen er flink til at nævne de vigtige begivenheder i især dansk historie i 1800-tallets første halvdel, så virker Peter von Scholten mærkelig upåvirket deraf. Han hyggede sig i sit lille vestindiske paradis med sin negerelskerinde. Fra 1800 til 1850 undergik de mentale og sociale strukturer store forandringer, og von Scholtens storhed og fald lader sig næppe forklare uden at medtænke denne tidens dimension. Embedsmanden som type skiftede. Person-